

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum I. Decretalium, Per quadraginta, & tres Titulos distributum, in
quo agitur De Constitutionibus, Seu Legibus universim ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1706

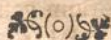
Articulus II. De lege pœnali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73031)

est, ut si dicat, *careat omni commodò, privetur omni jure, omne jus amittat, &c.* cum hæc verba referri possint æquè ad Judicem, ac ipsum Reum, censet Castropalaus *cit. n. 3.* ea esse accipienda in sensu mitiore (cum in re odiosa, vel pœnali sumus) pro irritatione per sententiam, non ipso facto.

1191. Quæstio est, an verba legis irritantis, quæ resistunt *potentia actûs*, significant nullitatem ipso jure? ut cum dicit: *non possit taliter facere, donare, eligere, confirmare, &c.* Certum videtur, quòd, si potestas juridica tollitur ad talem actum, eum, si fiat in contrarium potentia solum physica, invalidè fieri ipso jure, nimirum ex defectu legitimæ potestatis. Certum quoque est, quòd sæpè dicamur, *non posse facere*, quòd facere non possumus *de jure*, seu *licite*; quo casu actus, esto dicatur, *fieri non posse*, nimirum *licite*; tamen fit *validè*, & de jure, tribuente illi valorem, ut constat ex *n. 1156.* & pluribus ostensum est *l. 4. in tit. de condit. appost.*

1192. Tota igitur quæstio resolvitur in id, ut declaretur, quando ea verba, in lege posita, ex mente Legislatoris censeri debeant ablativa legitimæ potestatis, qua seclusa ipso facto actus in contrarium gestus irritus sit, & nullus? Et quamvis communiter dicatur, ut videri potest apud Barbof. *cit. dictione 268. n. 3.* quòd verbum *possum*, negativè prolatum (*non possit* v. g. vel *non potest*) importet necessitatem, & actum contra gestum omninò reddat nullum, privetque omni potentia (quæ scilicet à jurisdictione Legislatoris dependens est) quia tamen, ut rectè notatur in pluribus Rotæ decisionibus, *ibid. n. 3.* relatis, *ratione materiae subjectæ* quandoque importat necessitatem, & nullitatem; quandoque solum *non aliter faciendi* obligationem, seu solam prohibitionem, imò & impotentiam solius indecentiæ, ut notavimus alibi: ideo ex subjecta materia, & circumstantijs, prudenti arbitrio, in dubijs, quæstio resolvenda erit, attenda in similibus juris dispositione, ut notat Barbofa *cit. n. 8.* ex Seraphin. *de privil. juramenti, privileg. 73. n. 72.* dicente, quòd interdum inducat *solam prohibitionem, & clausulam prohibitivam.*

ARTICULUS II.

De lege pœnali.

Pœna est id, quòd pro culpa infertur; seu quo quis ob delictum afficitur. 1193. Est enim, quæ punit, & vindicat, quòd quisque commisit, *c. Pœnitentia, dist. 3. de pœnit.* definitur, *delictorum debita coercitio, vel satisfactio, quæ à lege, vel ministris legis, vel legis ministerio imponitur.* Differt à supplicio, quòd hoc aliquando sine culpa inferatur, ut cum torqueatur brutum, vel homo justus; pœna verò nunquam inferatur sine culpa, quamvis inferatur *sine culpa puniti*, licet non sine causa, ut notat Salas *D. 10. de legib. sect. 5. n. 26.* quia scilicet propter culpam alterius. Unde *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.*

Pœna generaliter accepta juxta Molinam *tom. 2. de Just. D. 317.* dividitur in *legalem, judicialem, & conventionalem.* Legalis est, quæ lege, aut statuto imponitur, ut si lege cautum sit, ne quis noctu incedat armatus, sub pœna ducentorum aureorum. Judicialis dicitur, quam Judex imponit, si intra certum tempus aliquid non fiat, aut non solvatur. Conventionalis est, quæ pactò, conventionève de partium consensu ponitur, si quis contractui non stet, aut intra certum tempus non solvat. Ex pœnis istis aliæ sunt *positive*, aliæ *privative*; istæ, quæ nullam, illæ, quæ aliquam actionem requirunt; *privative* consistunt in privatione, cujusmodi sunt censuræ, irregularitates, inhabilitates, & irritationes actuum: *positive* in actione, quam exigunt ad sui executionem, vel faciendam ab ipso delinquente, vel alio tertio, ut carceratio, exilium, solutio pecuniæ, mutilatio, vitæ privatio, &c. Quædam verò tales sunt, quæ statim ad positionem delicti consequuntur, & dicuntur *late sententiæ*, incurrunturque ipso jure, seu facto, id est, hoc ipso, quòd factum, vel opus, aut culpa commissa sit, propter quam imponuntur: aliæ verò sunt *ferende*, quæ, non obstante delicto jam commisso, non incurruntur prius, quam ferantur, seu decernantur à Judice. Ex pœnis privativis aliæ sunt, quæ impediunt dominij translationem, seu jus acquirendum; aliæ, quæ privant jure acquisito,

quisito, seu possideri cepto, quæ postrema proprie dicuntur *pœna*, ut docet Thomas Sanchez l. 3. de matrim. D. 53. n. 8. quibus positus, loquendò generatim: *Lex pœnalis* est, quæ transgressoribus statuit pœnam in odium delicti contra legem commissi, ut notavimus n. 256. ex communi. Nam & actus puniendi, seu punitiò delicti, est actus legis proprie dictæ, secundùm dicta n. 1152. Dupliciter autem fieri potest, quòd lex imponat pœnam. 1. simul obligandò naturaliter ad actum sub lege positum; 2. solùm obligandò naturaliter ad sustinendam pœnam. In hoc secundo *lex* erit *merè pœnalis*; in primo, *pœnalis mixta*, nimirum constituens & actum, & pœnam sub obligatione naturali, seu conscientiæ, ut diximus n. 256. *Leges* autem *merè pœnales*, esse proprie leges, constat ex n. cit. & seqq. tum etiam n. 313.

1195. Præter hæc not. 1. quòd lex, quæ transgressoribus statuit pœnam *spiritualem*, sit *mixta*, nimirum obligans naturaliter non tantùm ad pœnam, sed etiam actum immediatè positum sub lege, ut dictum est n. 256. Not. 2. quosdam velle, legem, quæ transgressoribus statuit pœnam gravem *solum temporalem*, adhuc esse legem *pœnalem mixtam*, nimirum naturaliter obligantem non tantùm ad pœnam, sed etiam ad actum immediatè positum sub lege, ut constat ex n. 258. alios tunc esse *legem purè pœnalem*, ex n. 257. & seqq.

1196. Not. 3. ex hoc præcisè, quòd transgressioni statuatur pœna temporalis etiam gravis, non rectè argui, quòd Legislatoꝝ intendat graviter obligare ad actum immediatè positum sub lege, per n. 259. Similiter dicendum est, licet utatur in tali casu verbis immediatè directis ad actum, sed indifferentibus, non præceptivis, per n. 270. & seqq. Secus, si simul utatur verbis præceptivis immediatè directis ad actum per dicta à n. 264.

1197. Not. 4. legem, quæ transgressioni statuit pœnam merè temporalem, quin utatur verbis præceptivis immediatè directis ad actum sub lege directè positum, esse merè pœnalem. Tunc enim naturaliter non obligat nisi ad solam pœnam tolerandam, ut constat ex *preced. num.* Secus est, si materia sit gravis, & pœna statuta per verba præceptiva, immediatè directæ

ad actum, juxta dicta n. 297. his præmissis:

§. I.

An & qualiter ignorantia legis excuset à pœna legis?

Cùm res, quæ culpâ caret, in damnum 1198. verti non debeat, c. *Cognoscentes*, de *constitut.* 1. ignorantia, quæ excusat à culpa, etiam excusat à pœna ipso facto cæteroquin per legem imposita. Pœna enim est *propter delictum*, non merè materiale, sed *imputabile operanti*. Ex hoc collig. 1. eum, qui legem violat ex invincibili, ac inculpabili legis ignorantia, non incurrere pœnam lege statutam transgredientibus illam; quia talis transgressio non est formaliter imputabilis ad culpam, ut constat ex dictis à n. 667.

Collig. 2. universaliter, ignorantiam, 1199. quæ excusat à culpa formaliter imputabili contra legem, etiam excusare à pœna legis; sic enim abest ratio culpæ, quam pœna supponit juxta n. cit. ubi etiam in sequentibus exposuimus, an, & qualiter ignorantia etiam vincibilis excuset à culpa; quo supposito resolvi potest altera etiam quæstio, an, & qualiter eadem excuset à pœna? Hinc fit, quòd etiam ignorantia facti excuset à pœna, ubi excusat à culpa. Unde Petrus *Clericum*, quem ignorat *esse talem*, percutiens, excommunicationem non incurrit, eò quòd *Clerici* percussio illi non fit imputabilis. Hæc responsio pariter est universalis, ut docet Covarruvias c. *alma mater* 1. p. 1. §. 10. n. 15. v. 11.

Pro ulteriori ejusdem materiæ notitia 1200. observandum. 1. opus extra statum libertatis secutum ex causâ voluntariè data (v. g. ex ignorantia culpabiliter inducta) non imputari ad novam malitiam, ultra malitiam causæ, id quod latè probavimus à n. 703. ita etiam P. Thomas Sanchez in *Decal.* l. 1. c. 16. n. 45. citans pro se D. Thomam in 4. *dist.* 17. q. 2. a. 2. q. 4. ad 2. Suarez, & Vasquez, dicentem, *esse hoc extra controversiam*.

Observandum 2. non tantùm habitualem ignorantiam, sed etiam actualem excusare à culpa, si nulla cogitatio operanti in mentem venerit eo tempore, quo

præceptum implere debet, *Si enim ea non veniente in mentem* (ait Sanchez *cit. c. 16. n. 5.*) *immemor juris, vel facti, præceptum transgrediatur, est oblitio invincibilis, & excusat*, prout etiam tenet Azor *p. 1. l. 1. c. 16. q. 3.*

1202. Observandum 3. quòd ignorantia solùm *venialiter* culpabilis, opus ex ea secutum ita minuat *quoad malitiam*, ut reddat illud solùm venialiter malum, licet, eâ ignorantia seclusâ, foret mortaliter malum; ita Sanchez *cit. c. 17.* quia tale opus, dum fit, non est voluntarium *in se*, sed *tantum in causa*, nimirum in negligentia culpabiliter admiffa, unde nata est ignorantia; ergo non potest habere aliam malitiam formaliter imputabilem, nisi negligentia; quia, ut ponitur, non habet ullum aliud voluntarium; sed malitia negligentia est solùm venialis.

1203. Observandum 4. ex communi plurimorum sententia, quos refert, & sequitur Sanchez *cit. n. 19.* peccatum ex ignorantia commissum contra præceptum juris humani, non esse mortale, *si ignorantia non sit crassa, vel affectata.* Ratio illorum est, quia non est intentio piæ matris Ecclesiæ bonas hujusmodi animas illaqueare tam hostili vinculo, & circumstantiâ ignorantia, etiam culpabilis, modo non sit crassa, vel lupina, aut affectata; & qualiscunque bona fides, attentâ simul conditione juris positivi, quod non habet esse tam strictum, ac jus naturale, & divinum, minuit gravitatem culpæ usque ad non mortale. V. Sanchez *cit. n. 20.*

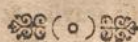
1204. Observandum 5. non esse admittendam hanc regulam, quòd, *quoties quis rei illicitæ dat operam, effectus subsequens imputeretur ad culpam, nec ignorantia facti censeatur tunc inculpabilis, quantacunque diligentia adhibita fuerit*; ita Sanchez *cit. c. 16. n. 38.* quia talis res illicita potest *in ratione cause, inducentis ejusmodi effectum* esse omninò ignorata, ita, ut nulla circa effectum occurrat cogitatio, aut dubitandi ratio; aut si occurrit, ad eum evitandum potest moralis diligentia impendi, quo casu nec in se, nec in causa erit voluntarius.

1205. Observandum 6. quando Canon, aut lex imponit penam cum sequenti addito: *qui scienter hoc, vel illud fecerit*, ignorantiam, quantumcunque crassa sit, & lata,

excusare à pœna; rationem dat Thom. Sanchez *cit. à n. 30.* quia *dolus*, inquit, non probatur ex culpa lata, & ignorantia crassa. Leges autem tunc tacitè petunt *dolum* in transgressione, quoties actum puniunt tertio inferentem injuriam; quam mentem suam leges per hanc particulam *scienter* solent indicare; quia, cum nihil additur, desideratur crassa ignorantia secundum omnes; ergo quando addunt particulam *scienter*, amplius aliquid requirunt. Idem dicendum est, quando Canon dicit: *Si quis ausus fuerit.* Nam *audacia* importat temeritatem; vel cum Canon *presumentem* aliquid facere, vel *ausu temerario* facienti, penam imponit, & sic de omnibus alijs clausulis, quæ vel *dolum*, vel temeritatem insinuant.

Hinc colligunt aliqui Authores, percussorem ex lata culpa, & crassa ignorantia, hunc, quem percutit, ignorantem, esse *Clericum*, non incurrere excommunicationem, eò quòd existiment has Canonis particulas: *Si quis suadente diabolo, importare dolum*, non minùs, quàm illas: *si quis scienter*; Sic apud cit. Sanchez: Abbas, Tuschus, Alex: de Nævo, D. Antoninus, & alij: ipse tamen cum Decio, aliisque sentit oppositum, dicens: illa verba propterea esse apposita, ut declarent eam percussorem, quæ fit correctionis causâ, esse licitam. Hanc tamen explicationem non subsistere judicat Herdinck *in M. S. de legib. D. 3. §. 8. circa fin.* nam ejusmodi percussio, quæ fit *correctionis causâ*, se ipsam excipit à lege; cum non sit materia peccati mortalis. Hinc priorem sententiam judicat esse probabiliorē.

Ex hoc confirmari potest, quòd diximus *n. 1199.* quoties aliqua ignorantia excusat operantem à culpa, quam supponit pœna, per eandem ignorantiam eundem excusari ab ipsa pœna. Quare ubi ignorantia per culpam solùm levem induta, est venialiter tantum mala, eo ipso excusabit à pœna, quæ supponit actum mortaliter malum; & ubi pœna requirit culpam temerè, vel cum *presumptione* admiffam, non incurri penam, ubi per ignorantiam à culpa tollitur temeritas, vel præsumptio, & sic de alijs.

§. II.

An, & qualiter ignorantia pœnæ excuset ab incurſu pœnæ?

1108. **Q**uamvis verum ſit, quòd ignorantia legis excuset à pœna; ignorantia tamen pœnæ non excusat directè, & formaliter à culpa, lege cognita. Nam ignorantia non aliter excusat à culpa, niſi quatenus aufert, vel minuit voluntarium; at ignorantis pœnis non propterea culpa, lege cognita, eſt minùs voluntaria directè, & formaliter; ergo nec erit minùs imputabilis directè & formaliter. Indirectè tamen, & quaſi per accidens minuitur nonnihil culpa, ignorantis pœnis; cùm culpa ſcientis legem; ſed ignorantis pœnam non adedò gravis ſit, quam culpa ſcientis utrumque, & nihilominus controveſcientis.

1109. Difficultas eſt, an, ſi ſcias actum lege prohiberi, ignores autem, illa lege, facientibus nihilominus actum, conſtitutam eſſe pœnam, excuſeris ab incurſu pœnæ? Haunoldus tom. 1. de jure, & juſt. tr. 1. n. 103. cenſet diſtinguendum inter pœnam proportionatam delicto ſecundùm ſe ſpectato, præſcindendò à circumſtantijs aggravantibus, ac exigentibus, ut in tali Republica ſpecialiùs, & graviùs, quam alibi puniantur; & inter pœnam, quæ imponitur delicto cum illis circumſtantijs conſiderato. In primò caſu cenſet, Reum delicti non excuſari à pœna, quantumvis ignorata; ſecus in ſecundo, quia in hoc pœna reſpondet delicto non utcumque ſumpto, ſed ut graviori, quod delinquens ponitur ignorâſſe. Sanchez l. 9. matr. D. 32. n. 1. hanc quæſtionem vocat difficillimam, quòd confuſè ſatis diſcutiatur à Doctõribus non diſtinguentibus inter pœnas, ignorantias juris, facti, pœnæ, &c. his præmiſſis:

1110. Reſp. 1. excuſari à pœna, qui committit actum aliquem ſciens, illum alio jure prohibitum (v. g. naturali, vel divino) ignorans tamen jus novum, quod ei ſtatuit pœnam, priori jure non ſtatutam. Hanc reſponſionem in materia cenſurarum, tanquam probabiliorem tenet Sanchez cit. n. 9. Sed rationes ejus univerſaliter videntur probare etiam de alijs pœnis legalibus ipſo facto incurrendis. Nam

inter alias rationes ejus eſt, 1. quòd quantitas pœnæ commenſuranda ſit quantitati delicti, juxta c. Felicis, de pœnis in 6. ibi: *Judex pœnam metiatur ex culpa*; & c. 2. de his, quæ ſunt à major. part. Capit. ibi: *nec pœna ſit ulterius protrahenda, quam delictum fuerit*; cujus tamen contrarium fieret, ſi pœna eadem reſponderet transgredienti ſcienter ſolum jus antiquum non pœnale, ſed ignorantèr novum pœnale, quæ reſpondet ſcienter violanti utrumque; at hoc etiam locum habet in alijs pœnis alio jure ſtatutis; ergo.

Confirmat hoc ex c. Propoſuiſti, diſt. 82. ubi Innocentius I. Exuperio Epifcopo Tolet. reſcribens decidit, Clericos incontinentes non deponendos eſſe juxta Conſtitutionem Siricij Papæ; cauſamque reddit, *quia illam ignorabant*, ibi: *his ignorantibus venia non negabitur*, ubi gloſſa V. *negabitur*, rationem ſubdit: *quia decretum non ligat ignorantes*; ubi vides, eos Clericos fuiſſe excuſatos à pœna depositionis pœnaliter ſtatuta per Siricium in Clericos incontinentes, quia novum illud jus pœnale ignorabant, licèt ſciverint incontinentiam juri divino, & naturali eſſe contrariam; at hæc ratio locum habet etiam in alijs pœnis; ergo.

3. Jus indicens novam pœnam rei, antea prohibitæ, eſt prorfus novum quoad eam pœnam; ergo de illo, ſicut de alio novo jure diſcurrendum erit; ſed invincibiliter ignorantes transgreſſionem ſuam (quam ſciunt oppoſitam alteri antiquo juri divino v. g.) eſſe contrariam novo juri, excuſantur à culpa contra illud, ergo etiam à pœna novi juris.

Dices 1. per hæc ſolum probari, quòd ignorantia culpæ contra novum jus excuſet ab ejus pœna. Unde Sanchez cit. l. 9. D. 32. n. 6. conſtat, inquit, *apud omnes, quamvis lex ſufficienter promulgata ſit, ſi actum, nullo alio jure interdictum, puniatur, ignorantes invincibiliter diſpoſitionem illius legis, à culpa, & illius pœnis eximi*; licèt concedat idem etiam in caſu, quo actui, novo jure prohibito, ab eodem ſtatuitur pœna, ſi hoc novum jus ignoretur, licèt ſciatur prohibitus alio jure antiquiori, ut expreſſè habet n. 9.

Sed cùm ipſa impoſitio pœnæ, quæ fit nova lege, ſit etiam novum jus, ſi ignorantia novi juris excuſet à culpa, & illius pœna,

1211.

1212.

1213.

1214.

na, eo ipso non liberatur ignorans à pœna solo titulo ignoratæ culpæ, seu legis, *in quantum præcipientis, vel prohibentis præcisè*, sed etiam *in quantum punientis*, seu in quantum pœnalis; nam etiam *in quantum puniens*, seu imponens pœnam, est *novum jus*; cum etiam actus puniendi sit actus juris, seu legis propriè dictæ, ut constat ex dictis: at sic ad incursum pœnæ, requiritur cognitio pœnæ (quæ tamen non habetur ignoratâ pœnâ) cum aliàs haberi non possit cognitio *novi juris*, in quantum punientis; ergo

1215. Et ideo circa ignorantiam pœnæ quidam sic discurrendum censent. Cum delinquentis obligatio ad pœnam sit *naturalis*, hoc est, *non consurgens ex delinquentis consensu* in ipsam pœnam, & *scientiâ*, sed ex autoritate legis, & voluntaria positione delicti, bene sequitur, scientiam pœnæ non prærequiri eo titulo, ut incurratur, vel possit ipsa incurri: Secus tamen est, ut detur, & possit dari *consensus in causam pœnæ* non solum materialiter, sed etiam formaliter, *ut causa est*; ac proinde, *cum scientia pœnæ ad plenam juris scientiam acquirendam spectet*, de ignorantia pœnæ idem dicendum est, quod de ignorantia juris dictum est; ita Navarrus *in Summa* apud P. Sanchez l. 9. matr. D. 32. n. 20.

1216. Ex hoc colliges juxta Navarrum cit. non incurri pœnam legalem (loquendô non tantum de censuris, sed etiam quavis alia) sine notitia etiam ipsius pœnæ, *non ut delinquens consentiat in pœnam, sed in causam pœnæ*, nimirum in transgressionem prout illativam pœnæ; quod utique fieri non potest sine notitia pœnæ, seu legis in quantum punitivæ. Nam esto jus, quod imponit *obligationem ad culpam*, quin statuat actu in contrarium gesto pœnam, scienter violetur, si tamen ignoretur aliud jus eidem actu statuens etiam pœnam, hæc non incurritur, ut tenet etiam Sanchez, relatus n. 1213. ergo idem dicendum erit, licet utrumque præstet idem jus, & scienter violetur, *in quantum prohibitivum*, si ignoretur, *in quantum punitivum*. Nam ut tale, relatè ad prohibitivum quâ tale, explicat *novum jus*, cujus transgressio quâ talis non stat sine cognitione pœnæ per ipsum statutæ. Et ideo sententiam Navarri amplectuntur Philarch. Manuel, Hostiensis, & complures a-

lijapud Sanchez cit. n. 20. qui *num. seq.* eandem concedit esse probabilem.

Sed quia suprâ n. 1209. notavimus ex 1217. Haunoldo, etiam ab ipso concedi, non incurri pœnam legis non præcognitam, quando ea imponitur delicto non nudè sumpto; sed solum quando aucta est ultra delicti nudè considerati naturam; secus, quando est proportionata delicto nudè, ac secundum se sumpto; id, quod etiam docet Sanchez cit. *num. 20. sub finem*, rationem dans: quia pœna delicto secundum se considerato imposta, *aut scita est, aut sciri debuit*; quando autem aucta est propter aliquas circumstantias, justè ignoratur: quæstio est, an saltem tunc, ubi pœna respondet soli delicto nudè considerato sine alijs circumstantijs v. g. majoris gravitatis, reiterationis, &c. pœna ignorata incurratur?

Mihi semper visa est probabilior negativa cum Navarro, & alijs suprâ cit. 1. quia etiam talis pœna potest quandoque justè ignorari, licet, cum ordinaria sit, præsumatur scita, & ut talis habeatur in foro externo; ergo cum pœna justè ignorata excuset ab incurfu talis pœnæ, quantumvis ordinaria sit, & proportionata delicto, non incurretur ignorata. 2. pœna, secundum quod correspondet delicto, *ut aucto* ex aliqua circumstantia, secundum eum excessum non incurritur, si sit ignorata quoad jus novum disponens pœnam tali augmento delicti, ut fatetur Haunoldus, & alij; ergo etiam secundum quod correspondet delicto nudè sumpto, si ignoretur statuta delicto nudè sumpto; pat. conseq. à fortiori; si enim ignorantia, quod jus ob aliquam circumstantiam augeat, vel statuatur pœnam majorem, quàm mereatur delictum secundum se, excusat à pœna, secundum quod commensuratur delicto, ut subest illi circumstantiæ, seu ut aucto; à fortiori excusabit ignorantia, quod jus ob substantiam talis delicti, imponat, & statuatur talem pœnam, quæ cæteroquin dignum est delictum secundum se consideratum; nam & delictum, ut subest tali circumstantiæ, dignum est eâ pœnâ auctâ.

Nec juvat, quod communiter affertur, 1218. *cenfuras habere hoc speciale*, non communè alijs pœnis, nempe quod illæ non infligantur, *nisi contumacibus*; quæ circumstantia requirit notitiam pœnæ. 1. quia

contumacia, contra repetitas monitiones de obligatione legis ad culpam, stare potest sine cognitione pœnæ tali contumacia ipso facto annexa; & tamen censura non incurritur sine cognitione pœnæ, quia scilicet ex natura legis pœnalis incurfus pœnæ, jure statutæ, requirit violationem juris non utcunque prohibentis, sed pœnaliter; ut diximus n. 1210. sed hoc est commune omni pœnæ legali.

1220. Deinde gratis dicitur, quod censuræ titulo contumacia specialiter exigant præviam cognitionem talis pœnæ. Nam id nullo jure probatur. Primò enim ratio contumaciæ salvatur, si quis etiam post inrimationem de sua obligatione in contrarium operatur; sic, qui sciens se errare in materia fidei, nihilominus in errore suo perseverat, cum pertinacia dicitur tueri errorem; ergo ratio contumaciæ stat sine cognitione pœnæ.

1221. Denique contumacia idem valet, atque inobedientia voluntaria, qua quis monitionem Judicis implere contemnit, ut notat Percyra in Elucidar. n. 1727. ex c. 2. de dolo & contumacia. Unde propriè accipitur in ordine ad Superiorem, quæ Judex est; & consistit in non faciendo voluntariè, quod quis scit se facere debere; sic ille; sed hoc non requirit ex natura rei scientiam pœnæ, ut liquet ex data contumaciæ definitione; ergo censuræ non prærequirunt cognitionem pœnæ, ex hoc, quod supponant contumaciæ; ergo si eam prærequirunt, id contingit ex natura legis pœnalis; at sic non habent hoc specialiter præ alijs pœnalibus legibus; ergo.

§. III.

Resolvuntur argumenta contraria.

1222. Antequam proponam objectiones, notandum 1. tanquam probabilius à nobis sustineri, quod non incurrat pœnam novo jure statutam, qui hoc novum jus ignorat, in quantum est prohibitivum, licet sciat actum alio jure prohibitum, ut diximus n. 1210. Not. 2. quamvis ignorantia pœnæ non minuat culpam, in quantum est contra legem prohibentem cognitam; quia non minuit voluntarium in actu, in quantum opponitur legi quæ pro-

hibenti actum, ut diximus n. 1208. per accidens tamen ex ignorantia pœnæ minui culpam, quatenus hæc foret major, si actus factus esset non tantum cum scientia prohibitionis, sed etiam punitionis, quam si factus esset cum sola notitia prohibitionis.

Not. 3. à nobis sustineri ut omninò probabile, nullam incurri pœnam, à lege decretam ipso facto in transgressores, nisi a actus fiat non tantum cum scientia prohibitionis, sed etiam ipsius pœnæ. 1. quia cognitio pœnæ pertinet ad notitiam juris imponentis pœnam, ut exposuimus à n. 1214. 2. quia aliàs delicta inæqualia punirentur æquali pœna, de quo V. n. 1210. 3. quia incurfus pœnæ, peccato solum accessorix extrinsecus, requirit consensum in causam pœnæ, quæ talem, ut docet ipse Sanchez (aliàs nobis contrarius) qui loc. cit. n. 14. sic loquitur: cum pœna in se ipsa nobis involuntaria sit (ut diximus n. 1215.) in causa debet esse voluntaria, quo enim incuratur, debet amari delictum, ut est causa pœnæ, saltem in excommunicatione; unde oportet illius notitiam præmitti; sed hoc non stat cum ignorantia pœnæ; ergo.

Not. 4. quosdam universaliter tenere, nec ad censuras ipso facto incurrendas prærequiri notitiam pœnæ, sed sufficere notitiam de prohibitione actus; alios, in censuris requiri non tantum notitiam culpæ, si fiat contra legem, sed etiam pœnæ; in alijs autem pœnis, quæ proportionatæ sunt delicto secundum se, sufficere notitiam culpæ, etiam cum ignorantia pœnæ, ut diximus n. 1209. Proponemus igitur utriusque partis argumenta contra nostrum assertum in n. 1223. Igitur:

Dices 1. ad incurrendam pœnam ipso facto statutam à lege, non requiritur consensus delinquentis in pœnam; ergo ignorans pœnam, modò sciat actum sub culpa vetitum, incurrit pœnam. Ant. prob. primò, quia obligatio ad pœnam est naturalis, & non nascitur ex nostro consensu, sed ex autoritate legis eam imponentis, & libero consensu in delictum. Nam omnes (intellige obligationes ex delicto) ex re nascuntur, id est, ex ipso maleficio, ut dicitur in Instit. de obligat. quæ ex delicto, & L. Imperatores, ff. de jure Fisci, ibi: tu te huic pœna subdidisti. Patet etiam conseq-

nam ideo deberet adesse notitia pœnæ, ut daretur consensus in pœnam.

1226. Secundò. Principium culpæ est intra nos (nam omne peccatum est voluntarium) principium autem pœnæ extra nos, nec ad illam desideratur voluntas, cum hæc illi communiter repugnet; ergo non desideratur præcognitio pœnæ, quò incurratur; aliàs infideles ignorantes pœnam inferni ab ea excusarentur. Tertio, quia plurimi non docti nihil sciunt de pœna excommunicationis suo delicto annexa; ergo eam soli docti, scientes talem pœnam, incurrerent. Deinde delinquens, qui nec in delicto, nec in ejus qualitate erravit, sed in genere pœnæ, ab ipsa non eximitur; ita Baldus c. 2. de Constit. n. 1.

1227. R. cum dist. anteced. ad incurrendam pœnam, ipso facto statutam à lege, non requiritur delinquentis consensus in pœnam, sed in causam pœnæ, C. ant. non requiritur delinquentis consensus in pœnâ, nec in causam pœnæ, N. ant. ex n. 1210. & seqq. N. conseq. quia notitia juris imponentis obligationem ad pœnam non minus pertinet ad plenam scientiam juris in operante; quàm notitia juris imponentis obligationem ad culpam; ergo pœna juris non incurritur, ubi non præcedit plena scientia juris obligantis ad culpam, & pœnam; ergo requiritur consensus in causam pœnæ, quâ talem, nimirum supponens notitiam, quòd si actus fiat contra legem, ipso facto trahat pœnam; nam sine hoc non habetur plena scientia juris, cujus violatio punitur.

1228. Ad 1. prob. ant. R. concedi, obligationem ad pœnam esse naturalem, nec dependentem à nostro libero consensu, nisi in delictum præcisè secundum se; sed in quantum est causa pœnæ; non autem aliàs; idem R. ad alterum textum in L. Imperatores, dicentem: tu te huic pœnæ subdidisti, nimirum, consentiendò in delictum non secundum se, sed secundum quod est causa pœnæ.

1229. Ad 2. prob. R. principium tam culpæ, quàm pœnæ esse partim intra, partim extra nos. Nam obligatio naturalis ad pœnam confurgit ex lege, & consensu nostro libero in delictum, ut causam pœnæ; sed horum principium est voluntas delinquentis, & legem statuentis, ubi primum est intra; secundum extra nos; er-

go. Sed ex hoc non sequitur ad incurrendam pœnam non ex natura rei annexam delicto, non requiri cognitionem pœnæ, ut vult objectio. Infernus autem non est pœna, quam secum trahit mortale ex mera lege positiva; sed ex natura rei.

Et quamvis P. Sanchez cit. n. 14. dicat: infernū incurri etiam citra cognitionē prævia de tali pœna, quia est pœna ordinaria, & delicto proportionata; hoc tamen non videtur dici posse. Nam si infernus est pœna ordinaria, & delicto gravi proportionata, commissio etiam seclusâ scientiâ pœnæ peccato mortali annexæ, quomodo delicto gravi commissio sine notitia excommunicationis impositæ, hæc pœna non erit proportionata, cum multò sit inferior pœnâ æternâ; ergo & hæc æquè, ac illa incurritur sine notitia pœnæ; at hoc de censuris non admittit Sanchez; ergo infernus non ex hoc, quòd sit pœna ordinaria, & proportionata delicto, non incurritur seclusâ notitiâ pœnæ; sed quòd sit pœna delicto scienter commissio annexa ex natura rei. Caterùm concedo, solos eos incurtere censuram, & irregularitatem ex delicto, qui sciunt eam dispositione juris annexam delicto; non autem ignorantes. Quod adducitur ex Baldo, procedit solum in foro externo; quia præsumitur scientia; unde nec in foro externo illi pœnæ locus esset, si legitime probaretur ignorantia juris, ut punitivi.

Dices 2. licet censuræ, & irregularitas ex delicto non incurrantur sine scientia juris positivi eas pœnas imponentis; in alijs tamen pœnis multò probabilius est, non requiri, ut docet Sanchez l. 9. matr. D. 32. n. 22. ergo. ant. prob. nam illud est proprium, & speciale in illis pœnis. 1. quia prærequirunt contumaciam, quam non exigunt aliæ pœnæ. 2. quia illæ fundantur in contemptu. 3. quia prærequirunt competenter præmitti monitionem ex c. Sacro, de sent. excom. at hæc non stant, nisi delinquens noverit censuram rebellibus inflictam; ergo. Confirmatur 1. quia excommunicatio est medicinalis ex una parte, ex altera est ultima pœna, qua Ecclesia punit; ergo quâ est ultima pœna, petit summam contumaciam, qualis est, quæ perdurat etiam cognita comminatione excommunicationis; hoc non militat in alijs pœnis. Deinde, quòd censuræ petant consen-

consensum in causam pœnæ, in illis est speciale propter rationes jam allatas; ergo ab illis ad alias pœnas nullum est argumentum.

1232. Resp. N. ant. cum sua probatione, quæ vult esse speciale in censuris, quod, ut incurrantur, requirant præviam notitiam pœnæ. Nam tituli, in quibus volunt fundari hanc specialitatem in censuris, id non suadent tanquam probabilius. Contumacia stat sine cognitione pœnæ, cum sola cognitione prohibitionis sufficienter intimata, per dicta n. 1220. ergo titulo contumacia non prærequiritur delictum fieri cum cognitione pœnæ. Scio responderi communiter, ad censuras prærequiri non qualemcunque contumaciam generalem, communem omni peccato gravi; sed eam, quæ consistat in inobedientia etiam post notitiam pœnæ; sed hoc foret probandum aliquo textu juris, aut ratione cæteris graviore.

1233. Verum est, prærequiri contumaciam contra monitionem, & nihilominus actum in contrarium fieri. sed cum monitio fieri possit per legem, vel hominem, & vel de gravi actus prohibitione, aut debito; vel si contra fiat, etiam de pœna imposta, probandum foret ex speciali natura censuræ esse, quod exigit contumaciam contra monitionem de pœna secus agenti imposta, nec sufficere contumaciam contra monitionem de gravi actus prohibitione; at hoc non probatur; imò, cum idem tribuatur irregularitati ex delicto, quæ non est censura, eo ipso id non est ex speciali natura censuræ.

1234. Neque etiam intentum evincunt ex eo, quod censuræ prærequirant contemptum. Nam si per contemptum nil aliud velint, quam quod fiat opus prohibitum cum scientia pœnæ, illi decretæ à jure positivo, & hunc dicant prærequiri ex speciali natura censuræ, desideratur hujus probatio, quæ tamen non affertur. Deinde not. 1. ex Suarez l. 3. de legib. c. 28. contemptum materiale dari, cum aliquid fit, quo aliqua persona alijs postponitur, sine directa intentione: formalem, quando id directe intenditur: nam intentio dat formalitatem actibus.

1235. Not. 2. contemptum partim esse in intellectu, partim in affectu, partim in opere. In intellectu datur, quando res aliqua,

vel persona habetur in minori æstimatione, quam ejus dignitati debeatur. In affectu, est velle habere, vel verbis, & factis ostendere, aut in alijs generare illam vilem æstimationem de alio. In opere est, quidquid exterius fit intentione despiciendi alium, ut ab alijs parvi æstimetur.

Not. 3. non semper violare legem ex contemptu, qui ex certa scientia, sine passione, & causa, etiam si ex consuetudine, legem violat; quia potest abesse pravus ille affectus: tunc igitur violatur lex ex contemptu, quando transgressio exterior nascitur ex imperio contemptus interioris, ita ut fiat contemptus exterior; sic Pereyra in Elucidar. n. 214.

Not. 4. transgredi legem humanam ex contemptu rei, præcepti gravis, vel ex contemptu humani Legislatoris, quæ Prælati est, semper censeri mortale: secus, si ex contemptu rei præceptæ minima, vel ex contemptu Legislatoris quæ homo quidam est defectuosus. Sed hæc omnia stant sine cognitione pœnæ, tali contemptui jure positivo decretæ; ergo censuræ nec titulo contemptus, quo legem violant, prærequirunt notitiam pœnæ.

Denique licet demus, quod excommunicatio major sit ultima pœna, qua utitur Ecclesia; hinc tamen determinatè non sequitur ad ejus incursum ex natura censuræ prærequiri contumaciam, quæ simul importet transgressionem cum scientia talis pœnæ. 1. quia sic excluderentur aliæ censuræ, & irregularitas ex delicto, quæ non habent rationem ultimæ pœnæ; & tamen Sanchez vult non incurri sine cognitione pœnæ. Sufficit ergo ad excommunicationem requiri delictum gravius, quam ad alias censuras. Unde ratio, propter quam censuræ non incuruntur sine cognitione pœnæ, probabilius est, quod sic fierent sine plena notitia juris, ut supra diximus.

Dices 3. esto daretur, non incurri pœnas legales sine illarum præcognitione, quando lex est principaliter pœnalis; ubi tamen est pœnalis solum minus principaliter, & secundariò, id admitti non potest; ergo ignorantia pœnæ, quæ solum secundariò infligitur à lege, non excusat ab incursum pœnæ. Ant. pat. 1. quia cadente minus principali, & stante principali, stat dispositio legis. 2. ubi dispositio procedit ex duplici fine totali æque principaliter,

liter, idem manet dispositum, etiam uno deficiente; ergo à fortiori, ubi procedit ex duplici fine totali, uno principaliter, altero secundario, si manet finis principalis. 3. licet matrimonium sine Parocho, & testibus contractum in loco, ubi dispositioni Concilij Tridentini locus est, in pœnam matrimonij sic contracti sit irritum; quia tamen inhabilitas ad sic contrahendum inducta non est principaliter in odium delicti, sed ad cavenda alia mala, quæ sequebantur ex clandestinis matrimonijs, & illa nullitas in odium delicti solum respicitur secundario; etiam stante ignorantia hujus irritationis, manet idem dispositum circa inhabilitatem, & contractus nullitatem.

1240. Resp. transf. ant. si loquatur de fine legis *intrinsicco*, non *extrinsicco*, ut diximus a libi. Hoc ipso autem, quod legis (quæ gravamen imponit in odium delicti, non imposituræ id aliàs tali actui, nisi contineret culpam formaliter imputabilem) finis *intrinsiccus* sit gravamen supponens delictum, hoc principaliter imponitur in odium delicti, consequenter principaliter est pœna. Ad 1. prob. concedo, quod cadente minùs principali fine legis *extrinsicco*, adhuc stet, quod est dispositum à lege, si stet finis principalis legis *intrinsiccus*; non autè si cadat finis legis *intrinsiccus*, & stet finis legis *extrinsiccus*; ubi not. esto finis legis *intrinsiccus*, collatus cum fine legis *extrinsicco* (relatè ad hunc) sit minùs principalis (qualiter finis *intrinsiccus* artis, seu actuum regulantium relatè ad finem artis *extrinsiccum*, nempe quæsitum ab artifice habet rationem medij, consequenter intenditur ab artifice minùs principaliter) relatè tamen ad ipsam legem esse finem principalem legis.

1241. Ad 2. prob. & transf. ant. si sermo sit de duplici fine totali *intrinsicco* ipsius legis; non autem si unus sit finis legis *intrinsiccus*, alter *extrinsiccus*. Unde si finis legis *intrinsiccus* sit imponere gravamen in odium delicti; & per hoc Legislator intendat ulteriùs alium finem v. g. cavere alia mala, &c. in quæstione *an gravamen illud primario, & principaliter, an solum secundario pœna sit?* non est judicandum de illo gravamine spectato fine *extrinsicco*, sed *intrinsicco*. Cum autem certum sit, id, quod comparatione legis est

finis *intrinsiccus*, esse principaliter intentum à lege, quàm, quod est finis legis solum *extrinsiccus* (aliàs omnes leges essent favorabiles, cum omnes ex fine Legislatoris respicere debeant commune bonum Reipublicæ, pro qua constituuntur) quando gravamen impositum ex odio delicti, seu pœna, est finis *intrinsiccus* legis, illa semper censenda est principaliter intenta.

Ad 3. prob. Resp. ea verba Tridentini, quibus declarat, matrimonium clandestinè contractum, esse irritum ac nullum, postquam omnes Christi fideles reddidit inhabiles ad contrahendum matrimonium sine præsentia Parochi, & testium, non continere novam dispositionem, sed tantum declarationem prioris dispositionis de inhabilitate ad contrahendum sine præsentia Parochi & testium; nimirum, quod nulliter agant, si nihilominus sic contrahant. Unde sicut dispositio declarata non est ullo modo pœnalis, cum non statuatur ea inhabilitas in odium delicti; sic nec dispositio declarans est pœnalis; ergo dicta probatio errat in supposito.

§. IV.

An, & quæ pœnæ incurrantur, vel non incurrantur ante sententiam Judicis?

Supponendum 1. posse nos validè obligari per leges humanas ad pœnam tam privativam, quàm positivam, ante Judicis sententiam, modò sit moderata, & humanæ conditioni non admodum difficilis. Hoc enim exigere potest bonum commune. Per pœnam privativam intelligo, cujus effectus est privatio, cujusmodi sunt omnes censuræ, inhabilitates, irritationes, & annullationes actuum; positiva verò dicitur ab actione, quæ necessaria est in executione, ut fiat vel à delinquente, vel alio, ut vitæ privatio, mutilatio, multæ, exilium, &c. Dixi: *modo sit moderata*. Nam valde difficilis, & acerba non expedit, cum pauci eam sint peracturi, & potiùs foveat rancores etiam justos; quidquid autem Reipublicæ non est expediens, Legislator præcipere non potest; ergo. Hinc Legislator non potest delinquentem obligare, ut ipso facto teneatur ad aliquam actionem exercendam, ex qua

qua valde graviter ejus vita, fama, vel honor periclitetur; ita Castropalaus tom. 1. D. 2. tr. 3. p. 1. n. 5.

1244. Suppono 2. censuras, & pœnam irregularitatis provenientem ex delicto, non expectatâ Judicis sententiâ, statim incurri, nisi aliud in sententia clarè exprimeretur. Ratio sumitur ex consuetudine jam recepta, & communi omnium consensu. Not. autem sæpè à jure Tridentini, & alijs, non in pœnam, vel *ut pœnam*, sed *ut formam* Reipublicæ bono necessariam, & utilem, induci, fierique annullationes contractuum, personarum inhabilitates, &c. sic annullatur contractus matrimonij clandestinus, alienatio bonorum Ecclesiasticorum præscriptis solennitatibus non adhibitis, &c. quæ licet defacto ex mente legis non habeant rationem pœnæ, imponi tamen possunt in punitionem, & detestationem delicti; quibus positis:

1245. Resp. 1. defacto nullam pœnam *positivam* (quæ nimirum ad sui executionem postulat actionem) ita annexam esse delicto, ut contrahatur ante sententiam, saltem declaratoriam criminis; ita D. Thomas 2. 2. q. 62. a. 2. *in corp. & ad 3.* Sanchez l. 7. *matr. D. 91. à n. 2.* dicens esse omnium Theologorum, & utriusque juris Professorum; Suarez l. 5. c. 7. n. 6. &c. Ratio est, quia defacto nec in jure civili, nec in Canonico ulla reperitur pœna positiva imposita ipso facto sic incurrenda, ut etiam ante sententiam criminis declaratoriam incuratur; tum quia id non est necessarium ad rectam Reipubl. gubernationem; tum quia Reus aliàs exequendò pœnam obligaretur ad manifestandum proprium delictum.

1246. Resp. 2. ex pœnis privantibus *jure quasi* ferè nullam esse, quæ ad plenam sui executionem non præquirat sententiam Judicis, declaratoriam criminis, quod verum est, licet in lege additum sit: *ipso facto, ante declarationem, vel nulla facta declaratione.* Rationem Doctores desumunt. 1. ex trita regula juris in 6. quòd *in pœnis benignior interpretatio sit facienda.* 2. ab exemplis in jure expressis. Sic in c. *cum secundum leges, de hæreticis in 6.* dicitur, quòd hæreticorum bona *ipso jure, & facto*, cedant filco, & cadant; & tamen in eod. c. dicitur, quòd illa ante Judicis sententiam relinquere non teneantur. Ca-

pitulum autem allegatum loquitur de hæreticis non toleratis: sicuti hæretici ipso facto spoliantur omnibus bonis, ita simoniaci beneficijs obtentis, & obtinendis, ita ut ad hæc, & ad illa fiant inhabiles; ita Trident. *sess. 24. de reform. c. 18.* Idem habetur in constitutione Pij V. & tamen simoniaci non obligantur ijs renuntiare patratò delicto; aliàs sæpè obligarentur ad se ipsos manifestandos, vel ad sufferendam gravem necessitatem.

Præmissam sententiam tenent Lessius 1247. l. 2. *de Jure & Just. c. 29. d. 8. c. 34. & c. 25. d. 26. & 27.* Sanchez l. 3. *de matrim. D. 53. à n. 5.* Vasquez *de legibus D. 178. à n. 25.* Dixi autem, *ferè nullam*, ut exciperem pœnam, quæ conjuges incestuosi privantur petitione debiti, quæ incurritur non prærequisitâ sententiâ Judicis. Ratio est eadem, quæ adfertur pro censuris, & irregularitatibus nascentibus ex delicto, nimirum usus, & recepta ab omnibus consuetudo, quæ dictis legibus videtur hanc virtutem indidisse.

Resp. 3. ex pœnis privantibus *jure acquirendo* complures esse, quæ non expectatâ Judicis sententiâ declaratoriâ in utroque jure incuruntur. Sic recipiens beneficium curatum, sine Sacerdotio, si intra annum culpâ suâ non ordinetur, obligatur illud dimittere, & est ipso facto ejus titulo privatus, c. *licet, de elect. in 6.* Sic beneficiati non recitantes horas canonicas, ipso facto fructus ejus non faciunt suos, proinde pro rata omisæ recitationis obnoxij sunt restitutioni; ita Pius V. *ex motu proprio, in bulla incip. Ex proximo Lateranensis Concilio.*

Dices: dantur plures leges pœnales cum clausulis: *ipso facto, absque ulla declaratione*, &c. quæ falsæ forent, si Judicis sententiam præquirerent; vel saltem frustra apponerentur: 2. sic nulla foret distinctio legis pœnalis in eam, quæ est *lata*, ac illam, quæ est *ferenda sententia.* R. 1. negandò ea verba fore frustranea, & nullum habitura effectum distinctum à sententia ferenda. 1. quia operantur sententiam actu condemnatoriam ad pœnam; & pœnæ declaratoriam. 2. operantur, quòd transgressor etiam ante declarationem criminis sit obnoxius privationi. 3. quòd ejus acta fiant obnoxia rescindibilitati, quorum nullum operatur

sententia solum ferenda. Deinde in casu, quo à lege ipso facto privaris beneficiò, officiò, vel alijs bonis, teneris primò post sententiam criminis declaratoriam restituere fructus fisco petenti, & si bona alienaveris in damnum fisci, potest rescindi contractus. Secundò mortuo delinquente possunt hæredes conveniri ad persolvendam pœnam realem, quam defunctus debebat; qui effectus non contingunt in casu, quo lex pœnalis est ferenda sententiæ; ergo illa verba, de quibus in objectione, non sunt frustranea.

1250. Ex hoc collig. leges, quæ imponunt pœnam ipso facto incurrendam, ferri sub conditione declarationis delicti, hinc habent se, sicut omnes aliæ leges conditionatæ, quarum obligatio conditione impleta integrè confurgit; ita maximè Castropalaus *tom. I. tr. 3. D. 2. p. 2.* Unde mirum non est, quòd non statim obligent integrè, patratò delictò; cum necdum omnis conditio, ad integram obligationem necessària, sit posita. Hinc quando dicitur: *ipso facto, absque alia declaratione*, intelligitur *absque alia declaratione pœnæ*; non autem, *absque alia declaratione delicti*.

Cum enim ipsa lex declaret, & imponat pœnam, supposita declaratione criminis, frustra ad incursum pœnæ expectaretur alia ejus declaratio; sic Castropalaus *cit. p. 2.*

1251. Pro solut. contrariorum not. 1. in textu c. *Pro humani, de homicid. in 6.* quo privantur, ipso facto, officiò, & beneficiò, ut liberè alijs conferri possint, qui occidunt alios per assassinos, addi hæc verba: *postquam probabilibus constiterit argumentis, aliquem tam execrabile scelus admisisse*; quibus significari noticiam in iudicio, vult Felinus *in c. 2. de fide instrument. n. 9.* Suarez *l. 5. de legib. c. 8. n. 15.* adeoque non sine sententia, sed postquam constiterit; ergo non ipso jure.

1252. Not. 2. cum in Extravag. *Ambitiose, de reb. Eccles. non alien.* dicitur, quòd Prælati inferiores, & Rectores Ecclesiarum alienantes bona suorum beneficiorum contra præscriptum illius legis, beneficijs privati existant *ipso facto, & absque alia declaratione*, intelligi absque alia declaratione pœnæ, non criminis, juxta *n. 1250.* Addit P. Suarez *cit. n. 4.* hanc constitutionem pœnalem non esse usu receptam.

Not. 3. constitutiones Papales, quibus ipso facto, & absque alia declaratione, beneficijs obtentis simoniaci confidentiales, vel recipientes in Curia aliquid pro gratia, & justitia, aut Examinatores simoniam in examine committentes, sufficienter salvari, quòd non requirant ulteriorem declarationem pœnæ, sed criminis, juxta dicta *n. 1250.* Satisfit enim intentioni eorum, si delinquens à die commissi criminis maneat obnoxius privationi, ut nihil desideretur amplius ad ejus effectum, quam declaratio delicti; sic Castropalaus *cit. P. 1. tr. 3. D. 2. p. 2. n. 10.*

Not. 4. in illis casibus, quibus diximus 1254. ad incurrendam pœnam cum effectu, quæ ipso facto est annexa delicto, requiri sententiam criminis declaratoriam; hoc ita esse accipiendum, ut talis pœna nullo modo possit executioni mandari, nisi ea declaratio interveniat. Ratio est, quia secus pœna non est integrè incurta, ut patet in allatis exemplis *n. 1250.* sic Farinacius *p. 2. fragment. crimin. à n. 157.* ad quam declarationem esse necessariam citationem tenet idem à *n. 167.* Julius Clarus *in pract. §. fin. q. 31. n. 3.* & alij.

§. V.

An pœna conventionalis debeatur ante Judicis sententiam?

Dupliciter conveniri potest inter partes de pœna alteri persolvenda ab eo, qui recesserit à contractu inito. 1. si expriment, quòd, qui non steterit contractui, absque ulteriori Judicis functione teneatur tantum solvere; 2. si id non expriment, sed solum se obligent ad standum contractui, & solvendam tantam pœnam, si resilièrint. In primo casu, si talis pœna aliàs licitè, ac validè deducatur in pactum, eam deberi etiam ante Judicis sententiam, communis tenet cum Suarez *l. 5. de legibus c. 6. à n. 9.* Nam id totum in ejusmodi casu pendet ab intentione contrahentium.

In secundo autem casu probabilior videtur ea opinio, quæ tenet, pœnam illam non deberi ante Judicis declarationem. Ratio, quæ id probabilius suadet, est, quòd in dubio de intentione contrahentium, ubi aliud non expriment, censendi sint legem

legem pœnæ sibi imponere juxta regulam pœnarum juris communis; hæc autem non obligat ante sententiam Judicis saltem declaratoriam, ubi aliud non exprimitur, ut in præcedentibus dictum est; ergo; ita Sanchez l. 1. de sponsal. D. 37. n. 4. Lefsius l. 2. de Just. c. 20. D. 15. Navarrus c. 23. n. 67. & alij.

1257. Dices 1. obligatio ad pœnam in hoc casu est ex contractu; quod autem debetur ex contractu, in conscientia debetur non requisitâ Judicis sententiâ, id quod colligitur ex L. rescriptum, §. si pacto, ff. de pactis, ibi: si quis in pacto pœnam stipulatus, posse postea agere vel ex pacto, vel ex stipulatione, sub arbitrio; quo satis indicatur, debitorem pœnæ, obligatum esse in conscientia, consequenter non egere, ut solvat, Judicis sententiâ. Et ita tenet Felinus, c. 1. de constit. n. 46. & alij. & majorem procedere, quando intentio contrahentium constat, quod non requirant Judicis functionem; secus est in dubio propter rationem n. priori allatam. Textus legis rescriptum solum probat, admitti actionem contra debitorem ex stipulatione, & hunc ad solutionem teneri secuta condemnatione. Nec obstat, quod quis statim teneatur ad persolvendam pœnam, quam sibi ipsi quis imposuit voto pœnali subeundam, si non stet permisso principali; nam promissio pœnæ homini facta inducit debitum, quod potest habere aliam sententiam, postquam executioni datur, ac eam, quam quis sibi ipsi imponit; secus promissio Deo facta.

1258. Dices 2. qui conveniunt super pœna persolvenda à resiliente, non exprimentes, quod persolvenda sit etiam non expectatâ sententiâ Judicis, saltem tacitè intendunt inducere obligationem persolvendi eam, cum alter petierit; tum quia sententiam Judicis obtinere, sæpè habet magnas difficultates; tum quia hoc importat novum gravamen, quod ipsos sibi voluisse imponere, nisi expresserint, præsumi non debet; ita Suarez l. 5. de legib. c. 6. n. 8. & complures alij. Hanc & priorem sententiam esse probabilem, meritò censet Castropalaus cit. p. 3. n. 4. esto oppositum judicet probabilius. Resp. N. ant. propter rationem in n. 1256. Ad 1. prob. & eas difficultates non obstat, cum imputare sibi debeat, quod non expresserit in con-

ventionem, ne expectetur Judicis sententia; ad 2. prob. & illud gravamen esse utriusque, & utrique commune, in quod ipsi consensisse præsumi debent, quando, cum facile potuissent, exprimere neglexerunt, ne intervenire Judicis functionem requiratur. His accedit, quod communiter justæ rationes interveniant, ob quas debitor, secluso Judicis mandato, solutionem differre possit.

§. VI.

Reliqua de lege pœnali.

1259. **Q**uæstio 1. est, an quis possit ob alterius delictum puniri? Videtur enim affirmandum; quia sæpè liberi planè innocentes puniuntur ob delicta parentum; Uxores ob delicta maritorum; integræ interdum urbes, propter rebellionem multorum, ubi plures innocentes iisdem malis, quibus Rei subjiuntur. Accedit, quod quis etiam innocens, debitum pœnæ ab alio propter delicta contractum, possit in se recipere. Econtra generalis regula est, nullum pro alterius delicto puniri debere, quia pœna suos tenent Auctores, nec ulterius contra eos progrediuntur, qui procul sunt à delicto, ut dicitur L. Sancimus, C. de pœnis.

1260. Resp. si loquamur de pœna, prout correlative dicitur ad culpam, nullum innocentem, saltem directè, puniri posse. Nam innocentia est immunitas à culpa, quæ correlativam habeat pœnam; ergo impossibile est innocentem posse puniri; sic enim infligeretur homini pœna, quin possit esse pœna. Ad rationes in num. præced. allatas &. in illis casibus, ubi etiam innocentes patiuntur propter alterius delictum, ipsis nullatenus voluntarium, gravamen, quod imponitur propter commissum delictum, non imponi, nec imponi posse directè innocentibus, propter rationem jam factam; nec relatè ad illos habere rationem pœnæ; quamvis per accidens, & indirectè, etiam in innocentem redundare possint mala, quibus punitur Reus delicti commissi, in cujus odium directè imponuntur; qualiter Princeps urbem sibi rebellem justè obsidet, & directè armis cogit ad obedientiam, esto per accidens, & indirectè pereant etiam multi innocentes;

centes; cum directè non quærat, nisi quod sibi jure debitum est.

1261. Deinde in multis casibus, quibus liberi ob delicta parentum dicuntur puniri, nullatenus puniuntur isti. Sic quando privantur legitimâ, non privantur *re sua*, sed Pater privatur bonis *suis*, quæ alioquin, si Pater ea retinisset usque ad mortem, liberis in legitimam obvenissent; hæc autem privatio, in quantum est malum quoddam, directè in odium delicti à Patre commissi, infligitur Patri, ex quo per accidens solum contingit, liberos privari, & pati. Et ideo, quando propter delicta mariti etiam uxor subicitur servituti, vel exilio; vel liberi ob delicta parentum inhabilitantur ad certa officia, vel beneficia, aut exuuntur nobilitate paterna; hæc nullatenus habent rationem *pœnæ*, respectu uxoris, aut liberorum innocentum (cum non supponant delictum commissum ab eis, consequenter infligi nequeant illis in odium delicti ab ipsis commissi) sed solum respectu Maritorum, aut Parentum, qui supponuntur Rei criminis, in cujus odium infliguntur. Et hoc sensu intelligenda est glossa in c. *Cum homo*, 23. q. 5. Verf. *Supple*, cum dicit, valere statutum, quo uxor servitute, vel aliâ pœnâ puniatur pro culpa mariti, nimirum ut non sit directè pœna uxoris, sed potius mariti, qui deliquit, etiam uxorem prægravari, quando sic bonum commune exigit.

1262. Nec obstat, quod quis pœnam subire debeat, quando alterius culpam in se suscepit; tum quia talis liberè cedit juri suo; tum quia suscipiendo liberè in se debitum, quod alter culpâ suâ contraxit, *representativè* est delinquens; qualiter Christus peccata nostra in se suscepit, & pœnam pro illis debitam, ex magna charitate, quâ dilexit nos, pro nobis offenso Deo persolvit. Potest enim idem realiter, & *physicè* esse immunis à culpa, vel debito; & non idem *juridicè* obnoxius fieri alterutri, vel utrique, aut econtra.

1263. Quæstio 2. est, an leges *merè* pœnales obligent sub peccato? R. quod non obligent sub culpa, nisi ad pœnam duntaxat; ita Layman in c. 4. *de Constit. n. 1.* Nam aliàs non essent *merè* pœnales. Unde lex, *merè* pœnalis, actum immediatè præscriptum à lege non ponit sub obligatione naturali, seu conscientie; bene tamen pœ-

næ tolerantiam, quæ lege definita est. Quando autem censenda sit lex *merè* pœnalis, constat ex dictis à n. 256.

1264. Quæstio 3. est, an leges pœnales ad incursum pœnæ intelligendæ sint *cum effectu*? R. ita; sic Layman c. *Ex tenore*, *de rescript. n. 3.* Sic pœna annullans utrumque rescriptum ab aliquo impetratum super eodem negotio ad diversos Judices, nulla in posteriore facta mentione prioris, non incurritur, nisi impetrans utroque rescripto usus fuerit. Nam propter hunc effectum annullatur utrumque. Constitutio enim lata in *facientem*, non comprehendit eum, *qui paratus est facere*, Layman c. *avaritia de elect. n. 3.*

1265. Quæstio 4. est, an si lex pœnalis habeat casus, vel personas solum *exempli causâ* expressas, extendatur ad similes? Affirmativam sequitur Layman in c. 7. §. *Clerici sanè*, *de elect. n. 1.* & c. *Si postquam*, §. *cum autem*, *eod. in 6. n. 6.* in dubio autem, an casus, vel persona in specie adducta in lege pœnali sit solum *exempli causâ*, recurrendum ad Legislatorem, ut unde jus prodit, etiam interpretatio procedat, L. 9. & seq. C. *de legib. c. inter alia*, *de sent. excom.*

1266. Quæstio est 5. an in lege pœnali extensio fieri debeat ad alios casus ob identitatem, vel majoritatem rationis, si aliàs sequeretur absurdum, vel lex careret effectu? R. ad 1. affirmativè, ex n. 942. ad 2. R. affirmativè, quia verba legis debent esse operativa, n. 944. Idem dicendum est, si duo, spectato eodem fine, & effectu, æquiparentur in jure, aut subordinentur tanquam perfectum ad imperfectum, Layman in c. 43. *de elect. n. 7.* & in *theol. moral. l. 1. tr. 4. c. 18. n. 10.* Not. tamen ex dictis n. 941. etiam in lege pœnali mentem Legislatoris præcipuè attendendam esse, & non præcisè verba. Hæc tamen intèllige juxta traditam superius regulam à n. 983.

1267. Quæstio 6. est, an lex pœnalis propter similitudinem rationis in ea expressæ extendi debeat ad similia? R. negativè, nisi cum id exigit necessitas; quia est strictæ interpretationis, Layman *cit. in c. 41. de elect.* Unde nec ad casum non expressum extendi debet, seclusa ratione, etiam ob identitatem rationis; Layman c. *fin. de temp. ordinat. num. 2.* nisi casus in lege posi-

positus sit solius exempli causâ ex num. 1265.

1268. Quæstio est 7. an lege pænali, sub nomine *filiorum* veniant etiam *nepotes*? R. negativè cum Layman *c. 2. de fil. presbyterorum*. Nam casus pænales sunt stricti juris; sic licèt nomine *venditionis*, etiam contractus intelligantur; in materia tamen pænali stricta sit interpretatio, ut tantùm pro *venditione* accipiatur; Barbosa *axiom. l. 14. axiom. 43. V. Pena*. Similiter licèt appellatione *heredis* veniat etiam *heredis haeres*, L. *fn. C. de hered. instit.* in materia tamen pænali non procedit, teste Baldo ad L. *fn. q. 22. per L. qui liberis*, 8. §. *hæc verba, ff. de vulg. & pupill. substitut.* Hinc commune juris axiomata est, *in pænis benignior sit interpretatio, c. in pænis, de reg. juris in 6. c. Ex literis, de constit. L. penult. ff. de pænis*; & constat *ex c. 5. tit. 23. de delictis puerorum*. Nam circumstantiæ mutant quandoque quantitatem delicti, sic, ut earum consideratione quandoque minuatur. Ideo

1269. Pro ulteriori notitia not. 1. quòd *pænae* modus sit statuendus juxta conditionem personarum, L. 2. *ff. de termino moto*; ita in delictis senibus parcitur; Julius Clarus §. *fn. pract. crim. q. 1. n. 2.*

1270. Not. 2. quòd Judex pænam lege, vel statuto definitam, pro suo arbitrio mutare non possit, c. *de causis*, §. *illic etiam, de offic. delegat.* hinc quando pæna statuta relinquitur arbitrio Judicis, relinquitur ejus arbitrio solùm *qualitas*, non autem substantia. Vide tamen, quæ diximus à n. 314. & *seq.* ubi diximus Judicem inferiorem, ante latam sententiam, quandoque mutare posse pænam legalem ex justa causa, & quando censeatur adesse talis causa? item quando, & qualiter id possit Judex supremus?

1271. Not. 3. cùm dicitur: *ex eodem crimine* neminem sæpius puniendum esse, c. *at si Clericus, de judic.* & L. 14. *de accusationibus*; vel *unius delicti* non posse esse duas pænas, intelligi, quando tantùm est unus titulus. Cæterùm non procedit jure Ecclesiastico, c. *quorundam de Judæis*, 2. quoties pænx respiciunt diversum effectum; Barbosa *cit. V. pæna, axiom. 8.*

1272. Not. 4. ubi agitur de pæna imponenda ex speciali constitutione, *omnes qualitates debere verificari*, de quibus in ipsa Tom. I.

constitutione mentio fit; Joan. Andreas *in c. 1. de homicid. in 6.* Cùm enim leges pænales odiosæ sint, & odia restringi oporteat, necesse omninò est, quòd lex non cadat in actum, nisi affectum qualitatibus, tali lege pænali expressis; aliàs fieret extensio legis ad casum non comprehensum sub naturali, seu consueta significatione verborum legis, contra naturam strictæ interpretationis.

Not. 5. commune axiomata, *qui non habet in ære, luat in pelle*, locum habere 1. in delictis, ex quorum causa quis criminaliter conveniri potest; 2. in ratione malificij, & doli; non autem ex debito simplici, aut in mulctis; nec procedit in Judicibus inferioribus. 2. rebus adhuc integris; non autem secùs; Barbosa *cit. axiom. 19.*

Not. 6. pænam privationis non esse imponendam, nisi jure expresso de illa cautum sit, Novell. 12. *c. 3. §. ne sede vacante*. Verius enim est, quòd lex pænalis extendenda non sit ad pænam in ea non contentam, & casum non expressum; esto in hoc eadem sit ratio; Antoninus *c. fn. n. 58. de consuetud.* Sanchez *l. 10. matr. D. 4. n. 3.* Nam argumentum à simili, vel identitate rationis non valet in lege pænali; Castro *de lege pæn. c. 7. documento 3.* Glosa *reg. in pænis, 49. V. in pænis, de reg. juris in 6.* Hinc etiam Molina *tom. 1. de just. tr. 2. D. 177. §. quartof. 1051. pæna*, inquit, *comprehendunt tantùm delicta, ob quæ statuta sunt; non autem alia, quamvis graviora, aut aequè gravia.* V. *dicta n. 983.*

Not. 7. cùm dicitur, quòd *par pæna* *constringat facientem, & consentientem*, c. *notum, 2. q. 1. c. Clericorum, de vita, & honest. Clericorum*; idem est in volentibus de opem dante, per c. *presbyterum, de homicid.* intelligi, quando lex exprimit utrumque; aliàs enim *constitutio lata in facientem, non comprehendit eum, qui paratus est facere*, Layman *c. avaritia, de elect. n. 3.*

Not. 8. omninò concedi secundùm dicta superiùs, quòd pænx debeant tenere suos authores per L. *Sancimus, C. de pænis, c. quæ sedit, de his, quæ fiunt à majori, & c. Si compromissarius, de elect. in 6.* Farinacius *in praxi crim. l. 1. tit. 3. q. 24. n. 1. & nunquam transire ad heredes, L. 20. de pa-*

de pænis (Hinc nec Dominus pro delicto famul sui; c. cum ad sedem, de restit. spo-
liat. c. cum quis, de sent. excom. in 6. l. 1. ff. de vi armat. nec filius pro delictis Patris; nec parentes ex delictis liberorum penam incurrunt; Farinacius cit. l. 1. q. 24. n. 1. & Julius Clarus in praxi, §. fin. q. 86.) Hoc tamen postremum sic limitandum primò, nisi delinquens mortuus sit post sententiam, quæ vices rei consecuta est. Tunc enim pæna transit ad hæredes ex quasi contractu, L. 3. §. 11. de peculio, Farinacius cit. q. 10. n. 45. Secundò, si res ex delicto ad hæredes pervenerit, L. Sicuti pæna, ff. de Rom. Imp. & L. 26. ff. de dolo. Tertiò, si delicti atrocitas confiscationem requirat, L. 5. C. ad Leg. Jul. Majest.

ARTICULUS III.

De lege favorabili, & odiosa.

1277. **L**icet in communi hominum usu passim jactetur regula, quòd odia restringi, favorabilia debeat ampliari; certum tamen est, plurimos nasci abusos, ac errores ex indebita illius regulæ applicatione, communiter existimantibus nonnullis, rectè dici favorabile, quod sibi placet, aut gratum est; & odiosum, quod displicet, vel molestat; præsertim cum sæpè contingat, eandem dispositionem esse de materia, quæ uni favet, alteri nocet, aut molesta est. Hinc not. 1. legem ex vi vocis non dici odiosam, ut idem valeat, ac odii digna; cum hoc ipso, quòd justa sit, talis esse non possit: sed ex hoc, quòd imponat gravamen, vel pænam, quàm meritò recusat subire natura humana; favorabilem, quæ favorem continet, sic Castropalaus P. 1. tr. 3. D. 1. p. 2. n. 6.

1278. Dixi: vi vocis. Nam in re difficultas est, quæ lex dicatur gravamen; quæ favorem continere? Cum enim, ut præced. num. diximus, plures sint dispositiones, quæ uni favent, & alios gravant (sic dispositio imponens tributum, gravat solventes; favet ei, cui solvitur; lex imponens pænam raptoribus rei alienæ, gravat raptorem, favet ijs, quorum bonis consulitur, &c.) meritò dubitari potest, an ejusmodi dispositiones, & leges dicendæ sint odiosæ, an favorabiles; consequenter stri-

ctæ, an latè interpretationi subijci possint?

Tiraquellus apud Castropalaum cit. 1279. vers. propter hæc, illam legem censet absolutè dicendam odiosam, quæ gravamen imponit, licet alijs favorabilis sit; nam, ut favorabilis sit, carere debet gravamine; cum bonum non sit, nisi ex integra causa; rectè tamen dici malum, seu gravans ex quolibet defectu, vel onere, quod affert; ad hanc enim denominationem (quòd absolutè odiosa sit) sufficere vult, quòd ex parte odium, seu gravamen contineat. Sed sic omnes omninò leges erunt absolutè odiosæ; cum nulla sit, quæ non ex aliqua saltem parte odium, seu gravamen, contineat, nimirum obligationem, quæ nativam hominum libertatem restringat.

Pereyra in Elucidar. n. 105. ait: quid sit odium, & favor in legibus, & quomodo insit, latè exponi à Suarez l. 5. de legib. c. 5. volente favorem idem esse, atque lenitatem, & benignitatem; odium verò nihil aliud, quàm rigorem, asperitatem, vel pænam; & sic intelligendam regulam: odia restringi, favores convenit ampliari; regul. odia, 15. de reg. jur. in 6. Eandem regulam 15. exponens Barbosa n. 2. ait: odium in hac materia non accipi formaliter, prout importat appetitum dissonantem à charitate, de quo S. Thomas 2. 2. q. 34. & c. 1. ubi glossa de re judic. hoc lib. sed accipi latius, prout significat tædium, & molestiam, in quo sensu reperitur passim apud bonos Auctores; & ita comprehendit ea, quæ præstant materiam odij, id est, fastidij, cujusmodi omnia illa sunt, quæ pænam, vel dispendium alicujus continent, & primo aspectu videntur acerba, & injusta. Per contrarium verò, favorem in hac materia dici, quicquid favorem, & benevolentiam provocat, & ita gratiam; utrumque bene deducitur ex L. qui exceptionem, in princ. ff. de condict. indeb. & L. quod favorem, C. de legibus, juncta reg. quod ob gratiam, infr. h. t. sic ille.

Alij censent, in quæstione, an lex aliqua sit favorabilis, an odiosa? non esse attendendam materiam legis, sed finem. Hinc Fagnanus c. nullus de Regular. n. 41. docet, legem correctoriam dici favorabilem, & latè interpretandam, quando per
eam